דאס גרשזעל געגען טוים

(א מעשה'לע פאר דערוואקסענע)

פון רודאלף גרייניץ.

אין די לעהר ביכער פון באטאניק וועט איהר עס אין ערגעץ ניט געפינען. און דאך בליהט עס ערגעץ וואו ווייט אין דער וועלט און פערבארגען — דאס גרעזל געגען טויט. אין כשף פון יאהר־הונדערטער ענטדעקט עס אמאל איינער, אבער קיינער האט עס נאך ניט בעהאלטען, ווייל אזוי ארום וואלט דאך געמוזט זיין א מענש, וואס לעבט איר־ביג.

איינער האט פארלוירען דאס דאזיגע נסים באווייזענדע גרעזער אין דעם שטורם פון לעבען און דער אנהערער האט עס פארוואר־פען אליין, פון איינעם ווילען, ווייל דאס לעבען דא אויף דער ערד איז איהם געווארען איבערדריסיג.

און איינמאל איז געווען א פאסטוך, וואס האט נאכגעקלעטערט זיינע ציגען ביז אויף די טיעפסטע פעלז שפאלטען, וועו איינע פון זיי האט זיך פארבלאנדזשעט.

און איינמאל איז א שפעטען אוועגד איז ער געקומען צווישען פרעמדע ווייסטע פעלזען. און דער בין השמשות האט שוין געוועבט זיין שליער טיעף אונטען אין טהאל, הויך אויבען, אויף די שפיצען פון די בערג זיינען אבגעשטארבען די לעצטע שטראהלען פון דער זון די פארפערענדע פארלאשענע ליכטער אין דער געבעל האט זיך אויפגעהויבען אין שווערע מאסען, און א פחד איז בעפאלען דעם פאסטוך, און ער אז ארויף שווער אטעמדיג אלץ ווייטער אין דער הייך ארויף אויף די שטיצע פעלז לענדער איבער די אימה'דיגע אבגרונדען.

און פלוצלונג איז איהם אנטרונען דער אונטער זיינע פיס. א שרי, א פאל, און ער איז אראפגעפאלען אין רויש, אין דער טיעפעניש, נאר פאלעגדיג האט זיין רעכטע יהאנד זיך קראמפהאט אנגעכאפט א שוואך צווייגעל, וואס האט ארויסגעשפראצט פון א שפאלט פון א געלעכערטען שטיין.

און אויף מארגען צום זון איז אויפגעגאנגען האט זיך דאס פאסטוכעל אויפגעכאפט, געזונד און שטארק, אויף א הערליכען בארג וואס איז געווען געשטיטס ווי א טעפיך מיט בלומען, גאלד געלע און טיעף בלויע. און דאס אינגעל האט אויפגעמאכט זיינע אויגען און געזעהען איבער זיך בלויז א הימעל א ריינעם, אהן שום וואלקען, און דאן האט ער זיך ארומגעקוקט אין דער סביבה און זיך פארוואונדערט.

און נעבען איהם אין גראז זיינען געלעגן דריי ביידע שעהנע מיידלעך. און זייערע קליידער האבען געהאט די פארבען פון די אלפען בלומען, און זייערע פלאטערדיגע האר האבען זיי געראגען פרעכטיגע קרעניץ, און דאס זיינען געווען בערג מיידלעך. זיי הייטען פערבארגענע אוצרות, און ווער עס איז א קינד, געבוירען מיט מזל הערט זיי אין שטילען פליהכארגען אדער אין די אזענדען, ווי זיי זינגען שירה, אדער ועהט זיי פנים אל פנים. אבער דער מזל שוין נאר זיין אן אויסערוועהלטער אין א געבענשטער.

— זיך אויסגעשלאפען? האט גע־לאכט איינס פון די מיידלעך דעם פאס־טיקער — מעגסט גוטל בעשען. די יאלסט צושמעטערט געוואָרען, ווען דו יאלסט ניט געפונען דאס גרעזעל געגען טויט.

און דערביי האט דאס מיידעל געזעגען אן אבגעריסענע קליינע צווייג אן הערלכער כע בענקשאפט נאך רוה און נאך'ן איי־ביגען שלאף. און דאן האט ער נאר גע־קוקט אנצוקוקען דאס גרעזעל, און ערזעהענדיג עס, האט ער באלד בע־קומען גלויבען און בטחון אין לעבען.

און זיינע אור אייניקלאך זיינען שוין געווען רייפע מעגער און טיבטיגע פרויען, און איינינע פון זיי האבען שיין גע־הערט וועגען זייערע קינדער.

און צווישען זיי איז געווען אן אור־אור אייניקעל וואס איז דעם אלטען גע־ווען אמריעבסטען פון אלע. שיער ניט געבער ווי אמאל די איינענע קינדער, און דאס איז געווען דאס שעהנסטע מיי־דעל אין טאל. ווען דער אלטער האט זי געזעהען האט ער שטענדיג געמוזט קלע־גען וועגען אלפען מיידעל וואס ער האט איינמאל געזעהען אין דער ווייטער פער־גאנגענהייט.

דאס מיידעל האט חתונה געהאט. אין דער פריה האט מען זי געפיהרט מען דער חופה אין געפיהרט האט מען זי בתופים וכחולות. עס איז געווען באלד נאך יום יאהר. צום אנהויב פון קאנאוואל. עס זענען ניט געווען קיין פרישע בלומען, דערביבער האט דאס בליהענדע גרעזעל. און יעדעס מאל ווען ער האט זיך צוגעקוקט דערצו, האט ער געזעהען, אז עס וועלקט ניט.

און די זיבען שניי בליטען זיינען איי־ביג געווען פרייש, ווי דער טויל'ען איי־ביג האבען זיי ארויסגעשטראהלט דעם געלבען מילדען און זונינען גלאנץ.

און דאס אינגעל איז אויסגעוואקסען צו א טישלער אויף דער לעהרע, און צום סוף איז ער אליין געווארען א מייס־טער, וואס מען האט געשיצט און גע־וכט אין דער גאנצער געגענד. און די אהרען זיינען געפלוגען, און די יאהר צעהנדליגע זיינען אוועק און ער האט גע־קינדער, זיינע אייניקלעך, און פאר אלע האט ער געמאכט דעם ארץ און פאר א סך אנדערע אין טהאל. און ער האט געהאלפען בעגראבען אין דור נאך'ן אנ־דערען.

ווי אלט ער איז געווען האט קיינער ניט געוואוסט. מען וואלט געמוזט נאכזוכען אין די ביכער אבער דאס וואלט שוין גע־מוזט קאסטען ציפיער מיה. און צום לעצט האט מען זיך צוגעזאהלט צום וואונדערבארען פאקט, און מען האט זיך שוין ניט געוואונדערט. יעדעס וואוס דער פארלירט זיין ווירקונג טען עס ווערט אלטעגליך.

צו צייטען פלעגט בעפאלען דעם אלטען א גרויסע מיעדיגקייט. ווי אן אונענדלי־כע בענקשאפט נאך רוה און נאך'ן איי־ביגען שלאף. און דאן האט ער נאר גע־קוקט אנצוקוקען דאס גרעזעל, און ערזעהענדיג עס, האט ער באלד בע־קומען גלויבען און בטחון אין לעבען.

און זיינע אור אייניקלאך זיינען שוין געווען רייפע מעגער און טיבטיגע פרויען, און איינינע פון זיי האבען שיין גע־הערט וועגען זייערע קינדער.

און צווישען זיי איז געווען אן אור־אור אייניקעל וואס איז דעם אלטען גע־ווען אמריעבסטען פון אלע. שיער ניט געבער ווי אמאל די איינענע קינדער, און דאס איז געווען דאס שעהנסטע מיי־דעל אין טאל. ווען דער אלטער האט זי געזעהען האט ער שטענדיג געמוזט קלע־גען וועגען אלפען מיידעל וואס ער האט איינמאל געזעהען אין דער ווייטער פער־גאנגענהייט.

דאס מיידעל האט חתונה געהאט. אין דער פריה האט מען זי געפיהרט מען דער חופה אין געפיהרט האט מען זי בתופים וכחולות. עס איז געווען באלד נאך יום יאהר. צום אנהויב פון קאנאוואל. עס זענען ניט געווען קיין פרישע בלומען, דערביבער האט דאס בליהענדע גרעזעל. און יעדעס מאל ווען ער האט זיך צוגעקוקט דערצו, האט ער געזעהען, אז עס וועלקט ניט.

און די זיבען שניי בליטען זיינען איי־ביג געווען פרייש, ווי דער טויל'ען איי־ביג האבען זיי ארויסגעשטראהלט דעם געלבען מילדען און זונינען גלאנץ.

און דאס אינגעל איז געווען אן אויסגעוואקסען צו א טישלער אויף דער לעהרע, און צום סוף איז ער אליין געווארען א מייס־טער, וואס מען האט געשיצט און גע־וכט אין דער גאנצער געגענד. און די אהרען זיינען געפלוגען, און די יאהר צעהנדליגע זיינען אוועק און ער האט גע־קינדער, זיינע אייניקלעך, און פאר אלע האט ער געמאכט דעם ארץ און פאר א סך אנדערע אין טהאל. און ער האט געהאלפען בעגראבען אין דור נאך'ן אנ־דערען.

ווי אלט ער איז געווען האט קיינער ניט געוואוסט. מען וואלט געמוזט נאכזוכען אין די ביכער אבער דאס וואלט שוין גע־מוזט קאסטען ציפיער מיה. און צום לעצט האט מען זיך צוגעזאהלט צום וואונדערבארען פאקט, און מען האט זיך שוין ניט געוואונדערט. יעדעס וואוס דער פארלירט זיין ווירקונג טען עס ווערט אלטעגליך.

צו צייטען פלעגט בעפאלען דעם אלטען א גרויסע מיעדיגקייט. ווי אן אונענדלי־כע בענקשאפט נאך רוה און נאך'ן איי־ביגען שלאף. און דאן האט ער נאר גע־קוקט אנצוקוקען דאס גרעזעל, און ערזעהענדיג עס, האט ער באלד בע־קומען גלויבען און בטחון אין לעבען.

— זעה היט עס ווי אן אויג, אין אפ — האט געוואגט דאס צווייטע מיי־דעל.

— די וועסט אייביג לעבען, ווען די וועסט האלטען דאס גרעזעל, האט גע־וואגט די דריטע.

און נאכדעם ווי זיי האבען אזוי גע־לעגט, זיינען געלעגן געווארען די מיידלעך. ווי א לייכטער געבעל זיינען די מיידלעך פערשוואונדען געווארען און זיך געצויגען ארויף. וואו דאס אויג האט זיי שוין ניט געקאנט דערגרייכען.

אבער דאס פאסטוכעל האט געהאלטען אין זכרון, וואס די מיידלעך האבען איהם אנגעזאגט און בערהאלטען האט ער דאס כשוף צווייגעל פליסיג און אראב איז ער ווידער אין טהאל, לייכט, ווי ער וואלט שוועבען אויף לייכטע פליגלען.

און ווי א טיערען איצר האט דאס אינ־גל אבגעהיטען זיין סוד. גאר טיעף, וואו ער האט בעהאלטען זיין קליין פערר־מעגען, האט ער אויך בעהאלטען דאס

„ווער האט געזאגט פרייס?"

ער האט ליעב דעם שאקאלאד פלייזוואר, קינדער וואס קריגען פרייס רעגולאר, זיינען שטארק וואוים־בלוטיג און געזונד. זיי שטעהען אויס קאלדס שנעל, זיי קענען שנעלער אויסמיידען עפ־דעמיעס, איב איהר האט איינע בלאסע פנים'לאך אין דער היים, פרובירט בלויז פ ר י י ס אנהר וועט זיין צוריידען דערפון.

אבער — געדענקט

„קיין אנדער זאך נאר פרייס"

109

אונזער וועכענטליכער בריעף פון ניו יארק

די פלעגער פון אידישען פאלקס - באנק. — דער אידישער „גמילת - חסד" אין ניו יארק. — די קאנווענשאן פון „רויטען מגן דוד". — א אידישער בית־דין געעפענט אין קרימינאל געריכט. — אן אומזיסטיגער האטעל פאר אידישע קינדער.

דער פראן פון שאפען א אידישע פאלקס - באנק אויף ווידער אויפצובויען די אידישע קהלות אין די אידען, וועלכע זיינען רואינירט געווארען פון דער מלחמה, נעהמט שוין אן באשטימטע פארמען. עס איז קלאהר געווארען אויס'ן לעצטען מיי־טינג פון דער „דזשאינט" דיסטריבוטשאן קאמיטע, אז דער „קאפיטאל" פון דער באנק וועט באשטעהן פון 10 מיליאן דא־לאר. אין אז ער וועט האבען ברענטשעס אין אלע אייראפעאישע לענדער אין אין די גרעסערע אידישע שטעדטען פון יעהנען לאנד באזונדער. מר. לוי מארשאל וייזט ארויס גרויס טעטיגקייט אין דיע־קן פראן אין ער איז יעצט פארנומען מיט דער אויסארבייטונג פון די באנק - סטאט־טוטען; אין וועהרענד ער טוט די „אר־דישע ארבייט" פון דער באנק זיינען אנ־דערע באנקירען געשטעלט געווארען אין פארבינדונג מיט פיעלע בענק פון אייראי־פא, מיט וועלכע זיי האבען צוגעפיבינ־דען די געשעפטען פון דער אידישער באנק.

די צוויי מיטינגס געשעפטען ארום וועלכע די באנק וועט קאנצענטרירען איהר טעטיגקייט, וועט זיין דאס ארי־בערשיקען געלט צו קרעדיטס פון אמעריקא קיין אייראפא און הילף צו אידישע אר־בייטער אין סוחרים, וועלכע נויטיגען זיך אין פרעדיט אום זייאלען קענען מאכען א לעבען פון זייער אייגענע ארבייט אין באשעפטיגונג.

* * *

דער יעהרליכער מיטינג פון ניי יאר־קער גמילת - חסדים איז פארגעקומען זון־טאג. אין זיי געוועהנליך, איז עס גע־ווען א מיטינג אויף וועלכען עס איז בארוב טעט געווארען טעטע אויביט. דער גמילת חסדים האט אין פארלויף פון פערגאנגע־נעם יאהר אויסגעבארגט דעם אידישען ארבעטער אין מיטעל - קלאס גמילת חסדים אויף דער סומע פון א מיליאן דאל. אין די פהעהליכע זייט פון בעריכט איז, דאס פון דעם גאנצען מיליאן דאלאר גמילת - זיינען בלויז 121 דאלאר פער פר־לאדען געגאנגען. דאס איז א רעקארד מיט וועלכען ווערט באנק וואלט שטאל - צירט.

דער בעריכט פון גמילת - חסדים מיט ציגעבען מיט צו די וואס פלאנעווען א ברייטען אידישען פאלקס - באנק פאר אייראפא; ווייל דאס קען דיענען אלס מאגנעטער בעוויזיז, דאס קליינע הקואות צו אריטמע מענשען — און קיין רייכע באר־גען ניט פון גמילת - חסד — זיינען אין פיעלע הינזיכטען זיכערער ווי די גרויסע הקואות צו ריכטע, ווען נאר די זאך ווערט פערוואלטעט אויפ'ן ריכטיגען וועג, מיט גוטע ערבות און קליינע הוצאות.

* * *

דער הייטער מגן דוד האט אפגעהאל־טען זיין צווייטע יעהרליכע קאנווענ־שען אין פילאדעלפיא, אין די רעזולטאטען פון דער קאנווענשאן זיינען ניט קיין זעהר צופרידענשטעלענדע. דעלעגאטען צו דער קאנווענשאן זיינען געקומען זעהר וועי־ניג, און זיי האבען נאך וועניגער געקענט בייטראגען צו דעקען דעם דעפיציט פון 5000 דאלאר, וועלכע די אלגאניזאציע פון רויטען מגן דוד איז געבליבען חיי־טערשטעליג פון איהר ארבייט אין פערגאנ־גענעם יאהר.

אנשטאט אנצושליסען זיך צו וועלכע־עס איז גרויסער עקזיסטירענדער נאציאנא־לער ארגאניזאציע אין צולעגען איהר מיי־לינען, אבער שוואכען אפסעל, צו טאן גוטע ארבייט, האט זי ווידער בעשלאס־סען צו פערבליבען זעלבסטשטענדיג, נאכדעם ווי זי האט געהאט א יאהר טרוי־ערינג ערפאהרונג פון „זעלבסטשטענדיג־קייט". דער איניציער געווינס פון דער מאנווענשען איז וואס זי האט צוגעגעבען־ען הרב לעווענטאל, דעם געעהרטען רב פון פילאדעלפיא, אלס עהרען - פרעזי־דענט פון זייער ארגאניזאציע, און עס ווילט זיך האפען, אז רבי לעווענטאל וועט דעם רויטען מגן דוד געבען ניט בלויז זיין פרומע ברכה, נאר אויך זיין ער־פאהרונג אין ארגאניזאציאנס - ארבייט און זיין פיהרערשאפט אין וועלכע דער רויטער מגן דוד נייטיגט זיך צום שטארק־סטען.

די אקטיווע פרעזידענטין, מרס. ספיוואק, האט אזא מאל געוויזט א מיני־שען מיט א גרויסער רעפיטאציע, מיט ערפאהרונג און סימפאטיע צו דער אר־בייט פון רויטען מגן דוד, וועלכער זאל איהר העלפען טראגען די שווערע לאסט פון דער ארגאניזאציאן, און זי האט ניט געקענט געפינען קיין פאסיגערען מענשען אר מיטעל - קלאס גמילת חסדים אויף דער סומע פון א מיליאן דאל. אין די פהעהליכע זייט פון בעריכט איז, דאס פון דעם גאנצען מיליאן דאלאר גמילת - זיינען בלויז 121 דאלאר פער פר־לאדען געגאנגען. דאס איז א רעקארד מיט וועלכען ווערט באנק וואלט שטאל - צירט.

* * *

דער בעריכט פון גמילת - חסדים מיט ציגעבען מיט צו די וואס פלאנעווען א ברייטען אידישען פאלקס - באנק פאר אייראפא; ווייל דאס קען דיענען אלס מאגנעטער בעוויזיז, דאס קליינע הקואות צו אריטמע מענשען — און קיין רייכע באר־גען ניט פון גמילת - חסד — זיינען אין פיעלע הינזיכטען זיכערער ווי די גרויסע הקואות צו ריכטע, ווען נאר די זאך ווערט פערוואלטעט אויפ'ן ריכטיגען וועג, מיט גוטע ערבות און קליינע הוצאות.

* * *

דער הייטער מגן דוד האט אפגעהאל־טען זיין צווייטע יעהרליכע קאנווענ־שען אין פילאדעלפיא, אין די רעזולטאטען פון דער קאנווענשאן זיינען ניט קיין זעהר צופרידענשטעלענדע. דעלעגאטען צו דער קאנווענשאן זיינען געקומען זעהר וועי־ניג, און זיי האבען נאך וועניגער געקענט בייטראגען צו דעקען דעם דעפיציט פון 5000 דאלאר, וועלכע די אר